

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

HÜKÜMET VE LİDERLİK OKULU

15 EKİM 2009 YUVARLAK MASA TOPLANTISI

KONU: Ağustos 2009 tarihinde ABD’de RAND Corporation adlı düşünce kuruluşunun yayımladığı, “Withdrawing From Iraq” (Irak’tan Çekilme) başlıklı raporun Türkiye ile ilgili alanları göz önünde bulundurularak, ABD’nin Irak’tan çıkış politikası ve Türkiye’ye olası etkileri.

KATILIMCILAR: Alper AKSOY, Ali Orçun GÜNER, Armağan KULOĞLU, Burak KÜNTAY, Yrd. Doç. Dr. Deniz TANSİ, Emre GÖNENSAY, Prof. Dr. İlder TURAN, Malgorzata SZCZEPANSKA, Mahmut ÖVÜR, Murat ÖZKÖSEOĞLU, Nüzhet KANDEMİR, Prof. Dr. Nilüfer NARLI, Özdem SANBERK, Sami KOHEN, Sönmez KÖKSAL, Prof. Stephen LARRABEE, Tuğçe DURAN, Prof. Dr. Yılmaz ESMER, Zeynel Abidin ERDEM.

HLO

HÜKÜMET LİDERLİK OKULU

ÖZET: Toplantı RAND Corporation Kıdemli Analisti Stephen LARRABEE'nin rapor hakkındaki kısa açıklaması ile başladı. Öncelikle toplantı dahilinde söylediklerinin tamamının kendi fikirleri olduğunu, RAND Corporation veya ABD Hükümeti'ni temsilen toplantıda bulunmadığını belirten Larrabee'nin rapor ve özellikle Türkiye ile ilgili bölümleri hakkındaki açıklamaları aşağıdaki gibidir:

“Bu rapor Amerikan Kongresi tarafından talep edilen bir rapordur ve bu raporu yazmak için büyük bir rekabet vardı; fakat Kongre nedenini bilmediğim bir sebepten RAND'ın özelliklerini ve niteliklerini baz alarak bu raporu yazmasını uygun görmüştür. Rapor ABD Hükümeti için yazılmıştır. ABD'nin Irak'tan geri çekilmesi sürecinde oluşabilecek problemleri ve geri çekilmede ABD'nin olası seçeneklerini ana hatlarıyla belirtir. Bu bağlamda Irak'tan çekilme süreci ile ilgili farklı zaman çizelgeleri ve seçenekler sunar.

Rapor 200 kusura sayfadandan oluşmaktadır ve raporda genellikle Türkiye'den ziyade öncelikle diğer ülkelerle ilgili bilgiler yer almaktadır. Sadece 4 veya 5 sayfa Türkiye için ayrılmıştır. Türkiye'den bahsedilen bölümde, bölgesel faktörleri incelememiz istendi. Biz de Suriye politikasını, Ürdün politikasını, İsrail politikasını, İran politikasını ve tabii ki geri çekilmede önemli bir rol oynayan ve bu süreçten etkilenebilecek olan Türkiye politikasını inceledik. Raporda, provoke edilmediği taktirde Türkiye'den Kuzey Irak'a yönelik herhangi bir hareket beklenmiyor. Ayrıca Türkiye'nin olan bazı müdahalelerinin sebebinin de PKK olacağı belirtiliyor; fakat Türk medyası maalesef buna dair hiçbir şeyden bahsetmemiş, bu bahsedilen konuyu yanlış anlamış ve yansıtmıştır. Türkiye'nin provoke olması halinde Kuzey Irak'a müdahalesi varsayımına bu nedenle vurgu yapmak istiyorum.

Raporun diğer kısmında bizden geri çekilme sürecinde oluşabilecek tersliklerle ilgili risklerin incelenmesi istendi; fakat biz bu incelemeleri ABD Hükümeti geri çekilme sürecinde bir terslik oluşacağını düşündüğü için yapmadık. Think-Tank kuruluşlarının görevi budur; eğer bir terslik olursa kendi hükümetine buna karşı hazırlıklı olmaları gerektiğini bildirmektir. Bu sebeple raporun sonunda riskleri inceleyip üç tane tavsiye sunduk.

Birinci tavsiyemiz; ABD Hükümeti'nin öncelikle Bölgesel Kürt Yönetimi'ne ve beraberinde Barzani'ye baskıda bulunması ve bu şekilde PKK üzerinde baskı oluşturulmasıdır. İkinci tavsiyemiz; Türkiye'nin herhangi bir şekilde sınır ötesi harekatta bulunması halinde Türk-Amerikan ilişkilerinin zedeleneceğidir ki, bu yeni bir şey değildir.

ABD'nin 2-3 senedir dile getirdiği bir şeydir. 2006 yazında Türkiye'nin Irak sınırına asker yığması ile ABD ve Türkiye arasında yaşanan ufak kriz bunun örneğidir. Üçüncü tavsiyemiz ise ABD Hükümeti'nin müttefikleriyle koordineli bir politika izleyerek Türkiye'nin Kuzey Irak'a müdahalesinin Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeleri ile ilişkilerinde negatif bir etki yaratacağıdır. Biz bu raporda Amerika'nın Avrupalıları etkilememelerini dile getirip Türkiye'yi uyardıkları gerektiğini açıkladık. Zaten bu konu Türkiye'ye yabancı bir konu değil. Avrupa Birliği daha önce de birçok kez Türkiye'yi böyle olası bir durum olursa ilişkilerin kötüye gideceği hakkında uyarmıştır.

Konuşmamın başında söylediğim gibi bu rapor Türk politikasını incelememiştir. Raporla sadece Türkiye'ye ayrılan 4 veya 5 sayfa vardır ve daha önce de belirtmiş olduğum gibi bu rapor hakkında beyan etmiş olduğum fikirler RAND'in veya ABD Hükümeti'nin fikirleri değil, tamamı benim kişisel görüşlerimdir.”

Sonrasında katılımcıların rapor hakkındaki değerlendirmeleri ve yorumları alınmış ve raporla ilgili Türkiye açısından aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Raporla geri çekilme planında liman ve yükleme kapasiteleri ile ilgili askerlerin Kuveyt üzerinden geri çekilmelerinin herhangi bir sorun yaratmayacağı ve Kuveyt'teki liman bekleme sahası ve yüklemeye kullanılacak sahanın istenenden de daha geniş bir kapasiteye sahip olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda Amerika'nın Irak'tan geri çekilirken Türkiye'ye muhtaç olacağı ya da büyük ölçüde Türk topraklarını kullanmak isteyeceği şeklinde bazı çevrelerce ortaya atılan yorumların geçerli olmadığı öngörülmüştür.
- Asker çekiminin bölgesel etkileri değerlendirilirken Türkiye'nin Irak'a yönelik politikası Irak'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde güçlü bir merkezi hükümet ve bağımsız bir Kürt devletinin ortaya çıkmasına engel olunması şeklinde ifade edilmiştir. Türk dış politikasının başından beri Irak'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığının muhafazası temeline oturtulduğu hatırlandığında burada Kürdistan İşçi Partisi yani PKK'ya atıfta bulunulduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca, raporda PKK bağımsız bir Kürt devleti peşinde koşan bir Kürt terörist grubu olarak ifade edilmiştir. Amerikan medyasında PKK'nın kalkışmacılar ya da gerillalar diye geçtiği düşünülürken PKK'dan terörist grup şeklinde bahsedilmesi önemlidir.

- Raporda Türkiye'nin PKK sorununu çözmek yolunda ilerleyebilmesi için Irak'ın kuzeyindeki bölgesel Kürt yönetimi liderliğiyle doğrudan bir diyaloga girmesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla beraber Ankara ile bölgesel Kürt yönetimi arasındaki ciddi bir yakınlaşmanın bu yönetimin PKK'yı bastırması suretiyle olacağı bir saptamaya vurgu yapılmıştır. Toplantı esnasında varılan kanı bu saptamanın doğru bir saptama olduğudur. Ancak Barzani'nin ifade ve tutumları ile uygulanabilirliği sorgulanmalıdır.
- Yine bu husus ile ilgili Türk Hükümeti'nin son zamanlarda Kürt Bölgesel Yönetimi ile sessizce gayri resmi diyalog başlatma çabası gösterdiği belirtiliyor ve 2008 Ekim ayında Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Murat Özçelik ve Ahmet Davutoğlu'nun bu amaçla Bağdat'ta Bölgesel Kürt Yönetimi Başkanı Barzani'yle buluştukları kaydolunuyor. Rapora göre böyle bir davranış her iki tarafa da çıkar sağlayacaktır. Rapor Türkiye'nin karşı tarafla diyalogunu destekler değerlendirmeler içerisindedir.
- Rapor Türkiye bölümünde, Türkiye Hükümeti'nin genelde Amerikan Silahlı Kuvvetleri'nin geri çekilmesini desteklemekte olduğunu; ancak kuvvet indiriminin tedrici bir şekilde olmasını tercih ettiğini bildiriyor. Türkiye'nin bunu isteme sebebinin de çeşitli dini ve etnik gruplar arasındaki şiddet eylemleri kadar Irak'taki Kürtlerin siyasi etkinliğinin artmasını da önlemek amaçlı olduğunu söylüyor. Kürt milliyetçiliğini ve sınırlarında bağımsız bir Kürt devletinin oluşmasını önlemenin çareleri olarak da Türkiye Irak'ın toprak bütünlüğü ve kuvvetli bir merkezi hükümetin muhafazası gereğini hatırlatmaktadır, deniyor. Toplantı esnasında bu teşhislerin doğru olduğu kanısına varılmıştır.
- Raporda Türkiye ile ilgili öngörülerden bir başkası da provoke edilmediği takdirde Türkiye'nin Irak'a doğrudan müdahale etmeyeceğidir. Raporda provoke unsurları ise PKK ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin tutum ve eylemlerinin Türkiye'nin tahammül sınırını aşması şeklinde değerlendirilmiştir. Toplantıda varılan genel kanı teşhislerin doğru ancak dile getiriliş şekillerinin eksik ve yanlış olduğudur. Provoke, kışkırtma, tahammül gibi terimler yerine Türkiye'nin ulusal çıkarları ve bunların tehlikeye gireceği hususlardan bahsetmenin daha doğru olacağı belirtilmiştir.

- Bölge açısından en önemli tehlike Irak'ta kaynak paylaşımı üzerine bir iç savaşın çıkma ihtimalinin var olması. Arap-Kürt, Şii-Sünni çatışması ve Kerkük'ün konumu bu çatışmanın ana unsurları olarak belirtilmiştir. Bu tehlikenin yanında Türk Hükümeti'nce başlatılmış olan Kürt açılımının başarılı olmaması durumunda Irak'taki olası iç savaş ortamında Türkiye'deki PKK faaliyetlerinin artması, Türkiye açısından en karmaşık senaryo olarak değerlendirilmiştir. Aynı şekilde bu tür bir iç savaşın Irak ve bölgenin istikrarı açısından da en olumsuz senaryo olacağı belirtilmiştir.
- Bunu engellemek adına raporda çekilme takviminin, ABD'nin çekilme politikasının Türkiye ile koordine edilmesinden, hatta İran ve Suriye'nin de bu koordinasyona katılmasından bahsedilmesi hususu değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Irak'a komşu ülkeleri uzun zamandan beri zaten faaliyete geçiren Türkiye'nin, Irak'a komşu ülkelerin Irak'ın geleceğinin bir nevi garantörlüğünü Birleşmiş Milletler ile üstlenmesinin bölge için en uygun yol olduğu belirtilmiştir. Tek bir ülkeden ziyade Irak'a komşu altı ülkenin bölgenin devletlerarası garantörlüğünü üstlenmesi, Irak'a komşu altı ülkenin sorumluluğunda bir yapının oluşturulması Irak'ın parçalanmasını önleyecek ve Irak'a hangi anayasal düzen getirilecekse, o anayasal düzenin korunmasında faaliyet gösterebilecek bir koordinasyon olarak değerlendirilmiştir.
- ABD'nin çekilmesiyle birlikte büyük bir iç çatışmanın önlenememesi halinde ABD'nin tutumunun bölge ve Türkiye açısından önemine de değinilirken, ABD'nin olası karışıklık içerisinde Kürtleri sahiplenmesi durumunda Ortadoğu'daki nüfuzunu Türkiye de dahil tamamen çöpe atma tehlikesiyle de karşı karşıya kalacağı belirtilmiştir. Bir başka deyişle ABD'nin olası karışıklık içerisinde 'Kürtleri himaye edeceğim' düşüncesinden yola çıkarak Kürtleri kendine müttefik olarak tanımlamasıyla Ortadoğu'daki etkinliğinin zarar göreceği vurgulanmıştır.
- Yine bu hususla ilgili yapılan değerlendirmelerden bir başkası da geçmişte Irak'ta meydana gelen karışıklıkların Türkiye açısından büyük bir göç sorunu yarattığıdır. Bu göç sorununda ABD ve Avrupa'nın Türkiye'ye mali destekte bulunmak yerine sadece telkinde buldukları hatırlatılarak Türkiye'nin kendi başına çok büyük bir göç dalgasıyla baş etmek mecburiyetinde kaldığı ve bunun da içteki huzuru ciddi bir şekilde sarstığı

belirtilmiştir. Raporda değinilmemesine rağmen göç unsurunun Türkiye açısından önemi ve bu konuda Türkiye'nin yalnız bırakılmaması gerektiği dile getirilmiştir.

- Diğer bir değerlendirme ise Türkiye, Kuzey Irak'taki yönetim ve ABD. arasındaki koordinasyon ile problemlerin çözülmesi ve PKK'nın tasfiye edilmesi hususunun sadece Amerikan kuvvetlerinin oradan çekilebilmesi ve bölge istikrarı için değil, aynı şekilde bölgedeki enerji meselesi için de önemli olduğudur. Kuzey Irak'ta büyük oranda gaz ve petrolün çıkartılması ve dağıtımının Türkiye üzerinden yapılabileceği belirtilmiş; ancak bunun için bahsi geçen koordinasyon ve PKK'nın tasfiyesinin şart olduğu dile getirilmiştir. Aynı şekilde ABD Kongresi kadar bu süreçte petrol ve enerji lobilerinin rolüne vurgu yapılmıştır.
- Son olarak Türkiye'nin Kuzey Irak'a bir müdahalesi olması ihtimali göze alınarak verilen tavsiyeler bölümünde ABD Hükümeti'nin Bölgesel Kürt Yönetimi ve Barzani'ye kuracağı baskıyla bölgedeki PKK etkisinin kırılması genel kabul görürken, Türkiye'nin ABD ile olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği ve özellikle 'Avrupa Birliği tam üyeliğiniz engellenir'in artık Türkiye üzerinde bir etkisinin kalmadığına değinilmiştir. Bunu hem dışarıdaki hem de içerdeki ilgililerin bilmesi gerektiği ve bunun Türkiye üzerinde bir manivela olmayacağı hususu belirtilmiştir.

SONUC: 15 Ekim 2009 tarihinde gerçekleşen bu toplantının çıkarımları ABD Irak'tan ayrıldıktan sonra Irak'ta herhangi bir bölünmeye mahal vermemek konusunda toplanmıştır. Bölünme, ABD için ne kadar bir tehditse, Türkiye için de o kadar büyük bir tehdittir. Bunu engellemek adına Türkiye'nin AB yolunun kesilmesi gibi artık Türk kamuoyunda fazla nüfuzu bulunmayan bir caydırıcı unsurun kullanılmasının etkili olmayacağı kanısı toplantıda hakim olmuştur. PKK'nın tasfiyesi konusunda büyük bir adım atılmıştır. Bu husus PKK'nın tasfiyesi konusunda ABD ve Türkiye'nin menfaatlerinin konjonktürel olarak çakışması olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca Irak'tan geri çekilmek isteyen ABD'nin, arkasında çok karışık bir Irak bırakacağı hususu üzerinde durulmuştur. Artık Irak sadece ABD'nin sorunu olmaktan çıkmıştır. Bu bölgedeki bir iç çatışmanın bölgesel bir sorun doğuracağı ortak kaygısı toplantıda ön plana çıkmıştır. Konu ile ilgili öne çıkan çözümlerden birisi bu sorunun Birleşmiş Milletler'e taşınabilirliği ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Irak'a komşu

Ülkelerin oluşturacağı bir barış gücünün belli bir süre Irak'ın bütünlüğünü koruma adına görev yapması olmuştur. Türkiye'ninse bölgede yükselen prestijini koruma politikasına devam etmesi ve yapılan açılımların başarıya ulaştırılması hususunun Türkiye ve bölge istikrarını sağlamada önemli olduğu vurgulanmıştır.